

Papegoj- alkan i Jönköping

I den elfte artikeln i vår serie Mega retro som handlar om fynd före sökarnas tid ska vi titta på Sveriges första och enda fynd av papegojalka. Och här talar vi inte bara om före sökarnas tid utan även om före telefonernas tid.

Året är nämligen 1860.

Vi har frågat många skådare om vad de vet om fyndet. De flesta har svarat att de hört att den hittades nån gång på 1800-talet i en vedtrave i Jönköping mitt i smällkalla vintern. Uppfattningarna har gått isär om den hittades död eller levande.

Eric Öhman från Bankeryd har lagt ner mycket arbete på att få reda mer om fyndet och han har grävt bland papper och skrifter i gamla arkiv.

Så gick det till

Till sist hittade Eric en artikel från 1867 där jägmästare A H Sandblad beskriver omständigheterna runt fyndet:

”Den ifrågavarande fogeln infångades år 1860 i Jönköping på Strands väfveris gård. Han hade krupit in under det plank, som vid Vetterns strand instänger gården. Der varseblefs han af ett par fabriksarbetare, hvilka först efter långt jägtande fingo honom i sitt våld.

Han sprang med stor snabbhet och använde äfven vingarna, men tycktes ej förstå att svinga sig upp i rymden för att komma ifrån sitt kvalfulla löpande och fångenskapen. Han fångades lefvande, men dog dock under krampaktiga ryckningar kort stund derefter. Påföljande dag kom han i min ägo.”

Jägmästare Sandblad stoppade upp fågeln och hade den i sin ägo fram till sin död. År 1907 köptes den till Naturhistoriska Riksmuséet i Stockholm där den fortfarande finns bevarad – dock i de för allmänheten dolda samlingarna.

– Från början var fågeln obestämd, men år 1867 ställde Sandblad fågeln till förfogande för några zoologer vid Lunds universitet, berättar Eric Öhman.

– De bestämde den till arten, då med det latinska namnet *Phalaris psittacula*. Den får också det svenska namnet starik efter det ryska ordet “starryk” som betyder liten gubbe.

– Som påpekades av S Wahlberg 1960 avser dock det ryska namnet en annan art,

Papegojalkan från Jönköping – nästan lika fin som för 145 år sedan.

Foto: Bister

nämligen starik (numera kragalka), *Synthliboramphus antiquus*, påpekar Eric.

Arten fick nu ett nytt svenskt namn – papegojalka.

"Öfverträffar de mest enfaldiga sjöfoglar"

I en artikel från 1867 beskrev zoologen P Wahlgren fågeln och redovisade dess vanor:

”Om dagen simmar denna fogel flockvis omkring på hafvet, men aflägsnar sig icke, utom tillfälligtvis eller stormdrifven, långt från öar eller skär, emedan han hvarje natt brukar gå iland för att uppsöka sig något gömställe så nära hafvet som möjligt; några bestämda nästen har han icke.

Denna dess vana, jemte dess stora stupiditet, hvari den öfverträffar de mest enfaldiga sjöfoglar, ger anledning till ett löjligt jagtsätt, som inbringar infödingarne en hel mängd. Desse sätta sig emot aftonen nere vid stranden insvepta i sina stora skinnpelsar med armarna indragna ur pelsarmarna och afvakta orörliga i denna ställning foglarnes ankomst.

Förvillade af mörkret taga desse pelsens hängande armar och utspända flikar för passande gömställen, krypa inunder och dödas

efterhand af den sålunda dolda jägaren, till dess att han af de dödade foglarnes mängd tvingas lämna platsen.”

Tillbaka till fyndplatsen

Som sagt, Jönköpingsfågeln finns nu ytterst välbevarad på Riksmuséet i Stockholm. Men Eric Öhman med flera andra Jönköpingsskådare vill att fågeln återförs till det fina och anrika fågelmuséet i Jönköpings stadspark.

När vi plåtade den uppstoppade fågeln frågade vi personalen om det var möjligt.

– Om vi får in en skriftlig ansökan ska vi naturligtvis göra en bedömning. Det kan åtminstone vara möjligt att de får låna den till något specialarrangemang, löd svaret

– BISTER

Kommentar: Fyndet av papegojalkan är högst anmärkningsvärt med tanke på att arten inte rör sig särskilt långt utanför sitt utbredningsområde i Beringssund. I alla tider har man frågat sig hur Jönköpingsfågeln nått hit. Men det finns andra fynd av alkor i Europa som är minst lika anmärkningsvärda. En tofsalka hittades på Island 1912, en kragalka återvände till Lundy på Brittiska öarna tre somrar i rad i början på 1990-talet, en tofsalka sågs i Halland 1994 och en marmoralka fastnade i ett fisknät i Schweiz så sent som för åtta år sedan.